
STÂNĂ

Revista Profesională și de Cultură

**Organ al Oierilor din
întreaga țară**

*

MOTTO:

Doina e a noastră! Mânilor
noi le dăm viață și le mărăm
farmecul ce-ai! Noi cură-
ștem glasul tăcut al izvo-
relor! Noi ne-am înrățit cu
bradul!

DIRECTOR:

NICOLAE MUNTEANU

INVĂȚĂTOR

*

Cioban și oier.

de Nic. Munteanu.

În timpurile nu prea îndepărtate ciobanii slujiau din copilărie, pentru oi.

Nu se pomenea de ciobani, cari să ceară prețul muncii lor în parale! Așa s'a crescut și susținut adevărata economie de oi, care a fost în timpuri principala ocupație a românilor și care este și va trebui să dăinuiască cât vor mai fi români pe pământ.

Oieritul a fost și este o ocupație curat românească!

Așa cum se făcea în timpuri nu prea îndepărtate era foarte bine în însuși interesul acestei ocupații românești.

Stăpânul număra toamna ciobanului său oile pe câte a fost tocmit. Ciobanul știa la rândul său că în turma care o hrănește și păzește are și el oițele sale, preț a muncii și înfruntării ploilor, zăpezilor și viforelor, pe cari le opria în spatele său!

Dându-și seama de aceasta, ciobanul se lega de furmă și fluier cu tot sufletul său curat, cum sunt apele izvoarelor de munte.

Își da toată silința să le pască, să le ferească de fiarele sălbatice și de boli.

Există între el și oile sale o legătură ca între tată și familia sa.

Îngrijindu-le pe ale stăpânului, le îngrija pe ale sale și se întreceau ciobanii, cari să aibă oi mai frumoase și mai bune.

Azi nu mai există acea legătură între cioban și turma ce o păstorește! Oile sunt ale stăpânului și el abia așteaptă să treacă timpul și să-și ia șimbria. Nimic nu-l mai leagă de blândețile oite, cari ascultă orbește de poruncile sale. Nici o legătură între el și turma încredințată lui!

Adevărații oieri cari au făcut și fac fală țării și de cari neamul întreg are nevoie, au răsărit din ceice au slujit pe oi și ca urmare n'am destule cuvinte în a stăruii atât pe lângă ciobani cât și pe lângă stăpâni:

Ciobăniți pe oi și tocmiți-vă ciobani pe oi!

Ciobanul, care slujește pe oi devine adevăratul oier, iar oierul trebuie cinstit atât, cât meriță ca trecut, prezent și viitor!

Di Nicolae Muntean, directorul revistei a cercetat în luna aceasta și a ținut conferințe oierilor din comunele:

Tilișca (în 3 Nov.), Sadu (23 Nov.), Râul Sadului (24 Nov.), Rășinari (25 Nov.), Boița (28 Nov.), și Cacova (în 29 Nov.) 1934.

În toate comunele a vorbit oierilor adunați în număr mare despre organizarea oierilor, oieritului, pășunat, valorizarea de produse, taxe, impozit, vânațul în munți etc.

Toți au promis, că au să se organizeze cât mai neîntârziat și să muncească în conformitate cu programul expus, precum și, că toți vor abona revista „Stâna“.

Cu aceste ocazii oierii din comunele cercetate s'au plâns de multe neajunsuri și greutăți ce întâmpină în exercitarea oieritului și au cerut Dlui director al revistei să facă intervenție pe lângă cei în drept, pentru a ușura povara ce apasă asupra lor.

D-ilor Gh. D. Banu și I. Radu. Din lipsă de spațiu nu s'au publicat în acest număr poeziile D-vs.

Le vom publica în numerile viitoare.

Di Ghelase este rugat a ne trimite pagina 8 din manuscris, care sigur din greșală nu a fost trimisă.

Am cerut-o și prin o carte poștală, până azi însă n'am primit-o.

Di I. Dăncilă: Ținem cont de tot ce Dta ne-ai scris și ne vom sili a satisface cererea dreaptă a Dtale.

Traian Voinica: Articolul „Creșterea oilor“ începe să fie publicat în numărul viitor.

Cum putem influența prețul produselor noastre?

de I. DĂNCILA.

Preț bun pe produsele muncii noastre vom avea atunci:

1. Când vom produce calitate superioară, adică marfă foarte bună;
2. Când marfa de calitate superioară va fi bine prezentată, deci va avea un bun nume sau bună reclamă;
3. Și când vom fi bine organizați, uniți pentru a ne susține drepturile noastre așa cum azi — unite — fac fabricile de zahăr, bere, spirt etc. dela noi și cum fac diferite profesiuni din alte țări.

Așa, vânătorii de blănuri scumpe din regiunile polare organizați în sindicate, ei își fac prețul blănurilor și să vedeți cum. La sfârșitul vânatului se întâlnesc toți și-și fac socoteala blănurilor ce le au. Tot ce trece peste un anumit număr le ard, pentru că experiența le-a arătat, că în fiecare an se vinde numai un număr de blănuri și cu cât mai puține sunt pe piață cu atât mai la modă sunt și cu atât se plătesc mai bine. Au observat, că câștigul cel mai mare îl au atunci când fiecare vinde numai două bucăți, fiecare cu 10.000 lei și nu atunci când fiecare ar vinde 10 bucăți, fiecare bucată cu 1000 lei (deci mult și fără preț).

Ce putem face noi cu produsele noastre, când nu am ajuns încă acolo ca să ne ținem de o înțelegere și nu suntem nici așa de tari pentru a forma prețurile pieței?

Să luăm unul din produsele ideletnicirii noastre: *lâna* de exemplu.

Să vindem din lâna brută cât mai puțină, iar partea cea mai mare să o prelucrăm noi în *atelierile ce asociațiile noastre* trebuie să se gândească să le înființeze

cât mai curând în satele noastre. Ar fi primul pas în spre o adevărată și trainică industrie românească, aducătoare de belșug. Ar da de lucru iarna la un număr însemnat de fete și femei, aducând un ban mai mult în casele românești și cu aceasta un traiu mai omenesc; ar forma un frumos mijloc de venit, pentru tinerii ce s'ar ocupa cu desfacerea produselor acestor ateliere; și pe această cale ar începe și elementul românesc să se ocupe cu o ramură de producțiune mai bănoasă.

S'ar lucra în aceste ateliere, mănuși, ciorapi, sfetere, șaluri, țoale etc. toate din „lână curată“. Mașinile de cari am avea nevoie, ușor ni-le putem procura. Statul încurajează industria națională; Cum altora le-a pus la dispoziție mașini în condițiuni foarte avantajoase, cu atât mai mult ne va pune nouă.

Nu trebuiește să ne mulțumim numai să producem, ci trebuiește să ne știm și bine valoriza produsele!

Prin calea arătată, adică prin prelucrarea și transformarea a o parte din produsele noastre și mai ales a lânii, am influența — puțin la început, dar foarte mult mai târziu — formarea prețului ei, iar câștigul dela ciorapi, mănuși, țoale etc. nici nu ni-l putem închipui! Mâna de lucru, harul D-lui, câtă vrei și tot așa de ieftină și puțin pretențioasă ca și cea Japoneză, care fabrică azi produse, ce vin de acolo și sunt aici așa de ieftine, încât le concurează pe ale noastre.

Conducerea efectivă a acestor ateliere o va lua fetele noastre, ce au învățat în școli înalte industria caznică, iar directivele generale le vor da tinerii noștri, pregătiți în această direcție.

Numai transformând satele noastre în celule lucrătoare ne vom putea mări veniturile și vom putea contribui la refacerea economiei românești!

Noui contribuțiuni la păstoritul Evreilor maramureșeni.¹⁾

de Tiberiu Morariu.

Călătorul, care cutreeră Maramureșul, adeseori este frapat de înfățișările sociale atât de variate ale acestei provincii. Nici un alt colț al țării n'a fost așa de mult impestrițat cu elemente streine ca Maramureșul și cei cari prin așezarea lor au schimbăat nu numai înfățișarea socială, dar într'o foarte mare măsură și cea etnică a „Țării lui Drăgoș“, au fost Evreii. Acest ținut cuprinde din punct de vedere social două clase: una țărănească în majoritate românească, trăind în *mare sărăcie, pentru că produsul muncii lor a putut fi răpit de oricine, oricând, și oricum* și alta mijlocie, orașenească, în mare majoritate evreiască, minunat organizată pentru exploatarea bogățiilor și locuitorilor.²⁾ Acest contrast, între buna stare de înflorire a populației evreești și mizeria etc. cărui fapt se datorește îmbogățirea primilor în dauna celorlalți? Explicația o găsim ușor: urmărind evoluția tipurilor de proprietate și administrarea lor dealungul timpurilor.

Din diplomele maramureșene rezultă, că prin sec. XIV și XV existau marile proprietăți aparținătoare Românilor nobili.³⁾ Se menționează, în acestea, că la început nu se dădeau munții decât populației românești în semn de recompensă pentru serviciile și meritele militare din timp de război: „tot pentru astfel de serviciu a fost fiesce cine întărit în posesiunea moșiilor

¹⁾ Rezumat dintr'o conferință, ținută în cadrele Astrei la Gherla (în 29 IV, 1930).

²⁾ Bergheant: Situația socială și agricolă a Maramureșului; comunicare făcută la Congresul prof. de Geografie, ținut la Sighetul Maramureșului, în 1926, vezi. Bul. Soc. Reg. Rom. de Geografie. Tom. XLI/1926. p. 112.

³⁾ Ioan Mihályi de Apșa: Diplôme maramureșene din secolul XIV și XV. Maramureș-Sziget. Tipografia lui Mayer și Bergher. 1900. p. IX.

sale, ținute din moși, din strămoși...¹⁾ Pământul, donat de regii unguri, era împărțit între câteva familii, iar dreptul de proprietate, ce revenea fiecărei familii, era socotit după „chei“ (parcele), așa încât după natura serviciilor făcute, unii dintre nobili aveau dreptul la mai multe „chei“ din respectiva donațiune, iar alții la mai puține. Modul de administrare ale acestor proprietăți comune erau composesoratele. În realitate nu erau composesorate, în sensul strict al cuvântului, ci mari proprietăți aparținând câtorva familii și nu întregii comune.

Evreii, respirați în număr mic prin șatele românești, se ocupau, pela jumătatea a doua a sec. trecut, cu comerțul ambulant și mai ales cu crâșmăritul. Cu timpul se înmulțesc foarte mult, așa încât veniturile realizate din aceste indeletniciri încep să devină insuficiente. De altă parte proprietarii de moșii, cât și cei cu drepturi de „chei“ la munte încep să se îndatoreze tot mai mult la evrei, pentru diferite mărfuri și mai ales pentru rachiu. Datoria crescând mereu, se întâmpla, nu a rareori, că la scadență românul nu putea să și-o achite și evreul punea sechestru pe averea lui. Și fiindcă mulți dintre debitori aveau dreptul la „chei“ pe munte — fără ca muntele să fi fost însă împărțit în așa fel ca fiecare să-și știe proprietatea sa, ci se administrau în comun — evreul, profitând de faptul că muntele nu era împărțit licita, pentru datoria unui debitor, întreg muntele. Românii, fiind neștiutori de carte, nu cunoșteau nici măcar termenul licitației, iar pământul lor se vîndea fără știrea lor, intrând în posesiunea evreilor. Din dorința de câștig și având proprietăți întinse de munți — câștigate dela Români — Evreii încep să se ocupe cu o nouă indeletnicire, cu păstoritul. Astfel, de unde pela anul

¹⁾ Ioan Mihályi de Apșa: Diplôme. I. c. p. 86 și IX etc.

1858 Evreii se fereau încă de munți, îi găsim pe la 1870 în plină desvoltare a păstoritului, ca apoi prin 1884 să aflăm primele dovezi sigure de cumpărări de moșii întinse de către ei.¹⁾ Dela această dată putem considera că începe adevărata viață păstorească evreiască în munții Maramureșului / Tendința Evreilor de-acapara bunurile se accentuiază tot mai mult limitându-se nu numai la munți, ci încep să liciteze casa românilor îndatorați, scoțându-i din locuințe. Față de această situație mizeră, unii dintre fruntașii intelectuali români încep să reacționeze prin înființarea de bănci populare cari aveau de scop să ajute populația săracă. Evreii, văzându-se amenințați în interesele lor de îmbogățire, recurg la orice mijloace pentru a înlătura piedicile cari încep să li se pună, iar când nu reușesc recurg la oprinerea conducătorilor români — cum s'a întâmplat, înainte de războiul mondial, cu un judecător și cu notarul comunei Borșa-(Maramureș) cari din cauza înființării de bănci populare românești au fost omorâți de către evrei.²⁾ În felul acesta Evreii ajung stăpâni aproape a tuturor munților maramureșeni, rămânând un număr foarte mic în posesiunea câtorva familii românești. Sistemul de proprietăți comune a mai multor familii românești, se schimbă, prin acapararea bunurilor de către evrei, în sisteme de proprietate individuală.

Și astăzi se mai întâmplă cazuri de speculațiuni și de îmbogățire a evreilor din cauza sărăciei în care trăește populația românească.¹⁾ Pentru a ilustra și mai bine modul cum s'au înstreinat averile Românilor, voi

¹⁾ T. Morariu: Câteva contribuțiuni la oieritul Evreilor maramureșeni. Lucrările Inst. de Geografie al Univ. din Cluj vol. IV Ardealul, Cluj, 1931 pag. 185—189.

²⁾ Comunicat de mai mulți bătrâni din comuna Borșa.

¹⁾ Un caz recent de vânzare—cumpărare s'a întâmplat în luna Decembrie 1932, când un evreu (Wertberger Samuel Leb) — mare proprietar de munți — a cumpărat dela o româncă, (Roman Ileana Vrici) 17 jug. cad. de pădure, — partea ei din posesorat — cu 3000 lei.

da un mic exemplu. Pe versantul de Nord al masivului Rodnei, din un total de 16 munți, cea mai mare parte au fost cumpărați de Evrei, rămânând proprietăți particulare creștine abia un număr de 3—4 munți. În rest situația este și mai critică, fiind aproape toți munții acaparați de câteva familii evreești.¹⁾

Prin reforma agrară, în anul 1923, se făcu exproprierea unora dintre munții particulari, redându-se comunelor, iar proprietarii au fost rescumpărați cu rente de stat. Cu ocazia acestei exproprieri, care s'a aplicat pe-o scară foarte neînsemnată, rămânând stăpânii codrilor tot marii latifundiari, nu s'a făcut o dreptate prea mare, căci prin împrumietărire, pășunea și pădurea revenea comunei, deci și Evreilor, deși aceștia aveau mari proprietăți individuale. Se pune întrebarea: cine-i vinovatul? „*Greșala este a se căuta la cei-ce aplică formele generale fără să cunoască condițiile locale ale problemei*“.²⁾

Munții primiți prin expropriere însă nu satisfac îndeajuns necesitățile populației, întrucât, pe deoparte nu le ajung pentru pășunat, iar pe de altă parte nici nu le-ar aduce atâta venit — ca să poată plăti impozitul după ei — în caz că i-ar exploata singuri. De aici și nevoia de a-i arânda prin licitație în fiecare an, ca astfel comuna să poată plăti impozitul ce revine după ei. Cum populația românească nu poate face față concurenței evreești, cu ocazia licitării de munți, este natural că tot Evreii ajung să pună stăpânire pe ei. Ulterior evreul îi subarândează populației românești cu prețuri foarte mari, sau îi exploatează singur. În caz, că muntele este exploatat de către însuși evreul, care

¹⁾ Asupra problemei păstoritului în Maramureș pregătesc o lucrare, care va apare mai târziu.

²⁾ V. Mihăilescu: Dare de seamă asupra congresului profesorilor de Geografie, ținut la Sighetul Maramureșului, vezi Bul. Soc. Reg. I. c. pag. 118—120.

l-a arândat, populația românească, dacă vrea să-și țină câteva vite, după cari să poată trăi, este silită să-și dea animalele pentru pășunat evreului, cu prețuri mari.

Datorită modului acestuia de exploatare a munților, adică a lipsei de munți cumulativi, populația românească din Maramureș, are un număr foarte mic de vite. Din lipsa munților cumulativi, populația românească nu poate să facă o creștere a animalelor pe-o scară mai întinsă și este nevoită să se ocupe cu exploatarea lemnului sau trebuie să ia drumul pribegiei, ca în felul acesta să-și poată aduna hrana necesară pentru susținerea familiei.

Din cele câteva date ¹⁾ de mai sus rezultă, că mare parte din munții Maramureșului au fost pierduți datorită felului lor comun de administrare, prin care fiecare membru al familiei avea dreptul la anumite parcele din munte. Dacă administrarea averilor se făcea ca pe Valea Someșului-Mare, unde comunele grănicerești au munți cumulativi, aparținând întregii comune, iar pentru a putea fi înstreinat, se cerea consimțământul tuturor comunelor grănicerești — ceea ce nu se poate realiza niciodată — s'ar fi ajuns ca și în Maramureș, averile obștești să nu poată fi înstreinate. Deci proprietatea colectivă este singurul mijloc și cel mai eficient de ajutorare a săracului, care în felul acesta are posibilitatea să-și crească animalele. Cum proprietățile cumulative lipsesc în Maramureș, cele particulare au fost ușor acaparate de Evrei, înlesnindu-le prin aceasta un nou mod de exploatare — care-i păstoritul — în schimb populația autohtonă este nevoită să trăiască în mizerie.

Sistemele de exploatare a vieții pastorale, făcute

¹⁾ Pentru date mai detaliate vezi lucrările: P. storitul în munții Rodnei și câteva contribuțiuni la pășteritul Evreilor maramureșeni..... l. c. de T. Morariu.

de Evrei, sunt următoarele: prin „Schweizerei“ și „Stănele cușere pe fonți“.¹⁾

Schweizereiurile,

Sistemul de exploatare a vitelor prin Schweizerei datează abia de câțiva ani. Fiecare „Schweizerei“ cuprinde un număr de 30—60 vaci cu lapte și numai rareori pe lângă acestea se țin și oi în număr mai mic. Evreii din cauza ocupației lor negustorești, nu se ocupă cu creșterea vitelor, așa încât pentru înjgheburile Schweizerei-urilor, pe timpul verii, sunt nevoiți să ia pentru vărat vaci cu lapte dela populația românească din Maramureș, mai ales din comunele *Borșa, Moisei, Vișeu, Dragomirești*... Sistemul este cât se poate de convenabil pentru Evreu, fiindcă neavând grija vitelor în timpul iernii, el le poate primi spre exploatare pe timpul verii în condițiunile cari îi plac lui. Românii sunt nevoiți să-și dea vitele în exploatare la evreu, pentru pășunatul de vară, fiindcă comunele având hotar puțin, fiecare proprietar are dreptul de-a trimite la munte un număr limitat de vite, care stă în raport direct cu posibilitățile ce le are pentru întrebuințarea acestor vite în cursul iernii. Pentru fiecare vită Evreul plătește o sumă, care depinde de cantitatea de lapte ce-l dă respectiva vacă. Astfel, după fiecare litru de lapte de vacă la data măsuratului, se plătește nu în brânză, ci în bani, proprietarului vitei, câte 60 lei, pentru tot sezonul cât stau vitele la munte, adică dela începutul lui Iunie până la 27 Septemvrie.

„Măsuratul vacilor“, adică stabilirea cantității de lapte ce-l dă fiecare vacă, se face la o săptămână după ce s'au stabilit în munte. Plata cantității de lapte

¹⁾ S'a dat numirea de „Schweizerei“ acestor sisteme de exploatare, datorită faptului că se aseamănă cu sistemul de exploatare din Schweiz (Elveția). Stănele cușere și-au primit numirea dela modul de preparare a brânzei
- cușer -.

se face abia la sfârșitul sezonului, adică după ce vitele au fost exploatate de Evrei o vară întreagă.¹⁾ Vitele sunt mulse de către fete, dimineața și seara, în „*do-nițe de lemn*„; după aceea îl duc la colibă, unde-l stre-coară în „*badoage*“, adică în vase de tinichea. Laptele se smântânește, turnându-se în „*mașina de smântănit laptele*“, a cărei funcționare se bazează pe forța cen-trifugă, și în care, prin mișcarea unei manivele, smân-tâna este separată de lapte și iese pe niște țevi, iar pe alte țevi iese laptele „*viștă*“, adică laptele slab numit și „*Magermiller*“.²⁾ Smântâna rezultată dela mai multe mulsoari, se pune în „*berbințe*“ (putini), unde se păstrează să dospească 24 ore. Ulterior se „*înfundă bărbânța*“ (adică se acopere la ambele capete), se agață de un brad, unde prin balansarea ei, „*bate smân-tâna*“ și acest procedeu se continuă atâta timp, până se alege untul, care este spălat și împachetat. Untul rezultat, este cunoscut sub numele de „*Kiebutter*“, pe care Evreii îl vând la *Sighet, Cluj, Vatra-Dornei, Cer-năuți* etc., încasând pentru kg. 60—80 lei. Prețul un-tului în unele centre este și mai ridicat, întrucât este de-o calitate foarte bună.

Laptele rămas după smântânire, este pus în „*budacă*“ (un fel de puțină), unde-l încheagă și prepară din el un soi de caș cușer și de calitate mai slabă, numit „*Magerkässe*“ Ca să scoată tot zărul din caș, îl pun într'un „*săitau de lemn sau fier*“, unde prin strângerea

¹⁾ Evreul face intenționat abea la finea sezonului plata cantității de lapte și aceasta datorită faptului, că poate să reducă suma ce-o datorează țăranului invocând diferite motive și anume: ca vitele n'au dat lapte suficient, că au fost bolnave peste vară, că lui nu i-a umblat bine etc. În caz de pa-gubă, adică o vită s'ar fi nenorocit, sau a fost omorâtă de fiare sălbatice, deși către finea sezonului, Evreul nu plătește țăranului. Un caz interesant am aflat în muntele Ștegea (situat pe versantul de N. al M-ților Rodnei) unde la un Schweizerei avea o femeie trei vaci, dintre cari două au fost omorâte de lupi, la finea lunii August, iar a treia s'a îmbolnăvit. Răspata femeii pentru cantitatea de lapte ce au dat-o vacile ei până la finea lui August, a fost de 600 lei, deși Evreul ar fi trebuit să-i plătească 2000—2500 lei.

²⁾ Termeni întrebuițați de Evrei.

unei manivele, îl storc bine din zăr, apoi este lăsat să se usuce, înainte de a-l pune în vânzare. Prețul unui kg. de caș „*Magerkässe*”, este de 10—15 lei. Pentru a mări valoarea nutritivă a brânzei „*Magerkässe*”, — să nu se observe că-i lipsește grăsimea și a rămas numai caseina — Evreii mai recurg la diferite trucuri, adăugându-i unt de lemn, sau „*säu*” așa încât devine mai bogat în materii nutritive, ceea ce o face și mai valoroasă. Cașul „*Magerkässe*”, este cumpărat numai de Evrei, la târgurile dela Vișeu, Borșa, Sighet, Cluj etc. Ca Evreul să realizeze câștiguri mai mari dela creștini, el mai ține la Schweizerei, pe lângă vaci, un număr oarecare de oi. Laptele „*Magermiller*” îl amestecă cu lapte de oi, așa încât fabrică un caș mai puțin nutritiv, pe care-l dă populației românești, pentru oile cari le au la stânile evreești, plătindu-și astfel mai repede brânza ce-o datorează. *Dacă cașul ce-l dă populației românești îl face din „Magermiller”, în schimb veritabilul „caș cușer”, bogat în materii nutritive, nu-l fac din laptele rezultat după smântânire, ci numai din lapte dela oi, deci este mult mai nutritiv.*

Răspândirea Schweizereiurilor este destul de numeroasă. Pentru a demonstra frecvența lor, menționez, că pe versantul de Nord al munților Rodnei, se află una în muntele *Ștegea*, formată din 20 vaci și 400 oi; 2 Schweizereiuri în muntele *Negoiese*, cu câte 50—60 vaci; în muntele *Runcul Știolului* un Schweizerei, cu 40 vaci etc. De asemeni se mai află și în alți munți. Singură comuna Borșa are în total 10—15 Schweizereiuri, ceea ce arată rentabilitatea acestei exploatarei. *Răspândirea lor geografică se află la altitudinea de 1400—1600 m., unde întâlnesc pășuni bogate cu ș var precum și diferite leguminoase.*

Locuința păstorilor la Schweizereiuri constă din: o „colibă în două fețe”, și una unde se fabrică cașul

și untul, numită „Schweizerei”. Ca formă de construcție colibe sunt foarte primitive. Se construiesc, bătându-se în pământ niște „furci”, pe cari se pun niște „răslogi”¹⁾, cari se acopere cu scoarță de molid. Interiorul de-așezării, este de-o mare simplitate, constând din „vatră” care se află în mijlocul colibe, iar lateral se află niște „prici” (ridicături de pământ), pe cari dorm păcurarii. În cazul, când la o stână de vaci se află și oi, atunci se construiește și o strungă. Vacile nu au loc fix pentru muls, deci nici nu se află un loc aparte construit pentru ele. Coliba împreună cu anexele este înconjurată de un gard numit „seciu”.

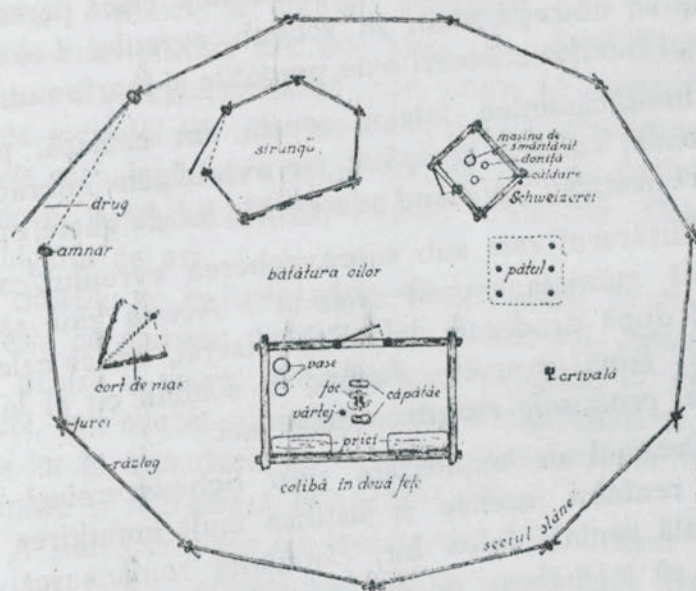

Fig. No. 1

Stână în două fețe cu Schweizerei (versantul de N. al masivului Rodnei).

Ca personal al stănei se află un conducător, numit „cușerar”, care este evreu. El are în grijă supravegherea produselor stănei, uneori chiar prepară și cașul. Plata cușerarului se face după învoială, astfel i-se dă,

¹⁾ Vezi lucrarea: Pastoritul în munții Rodnei... I. c. de T. Morariu.

150—300 lei pe săptămână, adică 1200—1500 lei lunar¹⁾) El mai are grija să dea de mâncat personalului stânei și să împartă lucrul între personal. Afară de cușerar, se află câte 2—3 servitoare, după numărul vitelor ce se află la acel Schweizerei. Ele au ca ocupație să pășuneze vitele cu rândul, mulg vacile dimineața și seara, aduc lemne la colibă, aleg untul și smântânesc laptele. Sunt angajate pe întreagă vara cu suma bagatelă de 800—1000 lei.

Hrana lor constă din mămăligă cu urdă, jintiță și „lipă”, care-i un zăr ce rămâne după ce se urdește. Carne le este interzis să mănânce, căci atunci produsele nu sunt cușere (nu sunt curate). Dacă personalul stânei se nutrește slab, în schimb evreului i-se aduc din sat diferite mâncări bine pregătite și foarte nutritive,

Imbrăcămintea fetelor constă din cămașă, poale, broboadă, catrință și opinci, iar evreul este îmbrăcat în haine „nemțești”, purtând adeseori, în loc de ghete, opinci.

Cușărarul este sub supravegherea evreului, care a angajat muntele, numit „stăpân”. Acesta vine săptămânal după produsele dela Schweizerei, aduce cele necesare: făină, sare etc. ducând în schimb cu el la coborâre, produsele rezultate dela vaci.

Sistemul de exploatare prin Schweizeiri este foarte rentabil, ceea ce și justifică mult înmulțirea lor. Cu toată rentabilitatea lor, populația românească n'a isbutit să înjghebeze decât un singur Schweizerei, rămânând ca această exploatare să fie făcută numai de populația evreiască cu animalele Românilor.

(va urma)

¹⁾ Nu poți aila nici odată plata ce-o primește un cușerar, intrucât ei se eschivează să spună adevărul.

Expansiunea economică socială a moca- nilor Bârsani în trecutul nostru românesc

de Profesor Ioan I. Ghelase
inspector central — Ministerul de Industrie
și Comerț

Mai există și a existat pe versantul vestic al Carpaților Orientali și pe cel nordic al Carpaților Meridionali, așezări întregi, a căror populație românească își trăgea existența din economia de oi, care de generații întregi, dealungul istoriei, a format principala lor profesiune. Aceștia sunt păstorii sau mai bine zis „oierii Transilvaniei“, cari se caracterizează prin aceea, că pentru exercitarea meseriei lor n'au cunoscut graniți pătrunzând până în cele mai depărtate regiuni în căutarea de pășuni ca: Moldova, Basarabia, Rusia, Crimeia, Muntenia, Dobrogea și Bulgaria de azi.

Uitându-ne la harta regiunilor străbătute de ei, avem impresia că porneau dintr'o cetate medievală, turmele de vite, pentru a reveni la adăpostul zidurilor în caz de pericol. Intr'adevăr turmele oierilor Transilvaniei și penetrația lor în adânducurile câmpiei, avansează în timpuri de liniște și regresează în vremuri tulburi.

A stabili originea lor însemnează a te adânci în întinericul istoriei acestei regiuni, începând dela Geți — dacă nu chiar mai de vreme, — căci în privința lor toate documentele pe care le avem pomenesc ca de un fenomen străvechiu, moștenit din secol în secol, cu o tradiție bine stabilită și nici unul nu pomeneste de începuturile lui.

Din studlul evoluției economice a popoarelor, s'a stabilit de unii, că faza economiei de vite este cea, care a precedat economiei agrare. Alții cred că dezvoltarea lor

s'a făcut sincron în linii paralele. Totuși dacă scrutăm istoria vom constata, că toate popoarele nomade au fost popoare de păstori, cuprinzându-se toate popoarele barbare, care au cotropit în primul mileniu după Christos, Europa. Trecerea lor temporară ne arată, că aici le-a lipsit elementul principal pe care-l căutau: „pășunile“, căci Europa are relativ puține câmpii.

Dar oieritul mocanilor mai curând își are originea dela Daci, de care istoria ne pomenește, că au fost împărțiți în triburi de păstori, după configurația geografică. În această privință dl Ovid Densusianu a căutat să stabilească origina „Dacă“ a păstorilor oieri din Folklor. Interesant este faptul că deși oierii transilvăneni treceau cu oile în Moldova și Muntenia unde erau pășunile cele mai bogate, totuși ei erau cei mai mari proprietari de oi, căci indigenii erau puțini. Se poate, că erau împiedecați în transumanța de așezările sociale ale timpului ca: Serbia, etc. care nu le permitea să se mute dela un loc la altul.

Așa cum a fost oieritul a fost o instituție foarte însemnată pentru că el permitea exploatarea unei însemnate părți din teritoriul locuit de romani și dacă astăzi dinamica socială l'a pus pe un plan secundar, nu însemnează, că n'a constituit pe timpuri o fază întreagă din evoluția economică a poporului nostru. Lupta care s'a dat paralel cu desvoltarea civilizației între păstori și agricultură, îmbracă aspecte interesante și mai ales ultimul secol a fost hotărâtor, decretând primatul agriculturii.

Treptat, treptat în cursul istoriei turmele au trebuit să se retragă din fața plugului de astăzi; agricultura a pus complet stăpânire pe teritoriile unde odinioară se înfundau turmele oierilor transilvăneni, ca: Bărăganul, Burnașul și Buceagul.

Păstorii ardeleni erau înșirați dealungul Carpaților ceiace ne dovedește, că în primul rând munții au fost

exploatați de ei, pe urmă câmpia unde s'au stabilit oerii numai când regiunea muntoasă nu mai era suficientă.

Totuși chiar în exploatarea munților ei trebuiau să recurgă la câmpie — iernatul oilor, — dându-le acea perindare de la munte la câmpie și dela câmpie la munte numită „transhumanță“.

Satele, care se ocupau cu oieritul încep din regiunea Maramureșului și se termină în Bistrița, Ciuc, Trei-Scaune, Țara Bârsei, Țara Făgărașului, Munții Sibiului și Țara Hațegului.

Cei din Trei-Scaune ca: Covasna, Brețcu, Zăbala, își trimeteau olle în Moldova. Munții Vrancei traversați dela apus spre răsărit sunt cei mai întinși. De aceia se explică faptul, că în unele comune cum este Covasna, oieritul se mai menține astăzi într'o stare destul de înfloritoare. Tot în Moldova își trimeteau oile păcurarii din Ciuc și Bistrița, prin trecătorile Ghimeș, Tulgheș și Oituz. Cei din Treiscaune treceau pe la Brețcu și trecătoarea Buzăului.

În adevăr hrisoavele pomenesc de Bârsani sau Brașoveni, dar aici trebuie să adăogăm că Scheii din Brașov s'au ocupat foarte puțin cu oieritul, că într'adevăr orașul Brașov avea oi în țara Românească, însă turmele erau conduse tot de către mocanii „dela Săcele“ sau de către „Brăneni“.

Într'adevăr, dacă vom examina ținuturile de unde porneau oile, vom constata, că în toate părțile populația mai avea și altă ocupațiune; se ocupa cu agricultura, cu exploatarea pădurilor sau cu creșterea vitelor pe munții proprii: Singur la Săcele vom găsi, că oieritul a constituit exclusiv singura ocupațiune a populației românești. Aici nu vom vedea român agricultor nici economie de vite mare ca în munți proprii cum erau și sunt brănenii; ci vom afla, că bărbații erau duși cu turmele în munții, câmpiile

și bălțile țării românești pentru că aceasta le era unica profesiune.

Păstorii transilvăneni erau numiți în țările române „Ungureni“ în general. Dar între ei se făcea distincție, numindu-se „mocani“ cei din Covasna și Săcele, „brăneni“ cei dela Bran și „țuțueni“ cei din Făgăraș, Sibiu și Hațeg.

Mocanii își trimeteau oile în Munții din jurul Bucegilor; Țuțuenii în munții Făgărașului și Argeșului, în munții Văleni și Gorjului.

În general Carpații Meridionali pe versantul lor sudic răsunau în cursul verii de tălăngile turmelor de oi, venite din Ardeal.

Considerentul, că transilvănenii își trimeteau oile în țările române, se datorește faptului, că în Ardeal pășunile erau mai slabe și mai puține, căci munții erau ocupați cu păduri. Pășunile erau slabe pentru că soarele cădea pe versantul sudic al Carpaților numai seara, pe când pe versantul estic și sudic el cădea aproape toată ziua.

Dar motivul cel mai puternic pare a fi desimea populației. În adevăr Ardealul a cărei istorie nu este așa de sbuciumată ca a țărilor române, avea o populație mult mai deasă, așa, că nu era disponibil la câmpie teren pentru iernat. Aici se mai adaugă și faptul, că munții sunt împăduriți și mai prăpăstioși pe versantul transilvănean.

Țările române din contră aveau o populație foarte rară, așa că de exemplu: în Bărăgan, mergeai ceasuri întregi fără să fi dat de un teren cultivat, al cărui singur folos îl trăgeau păstorii.

Afară de aceasta, lunca Dunării cu bălțile ei, oferea un loc de pășune minunat și un loc de iernat admirabil datorită climei sale relativ mai dulce.

În general păstorii transilvăneni erau numiți „mocani“ numire dată și consacrată din cauza ocupației lor.

Acest cuvânt derivând dela „moacă“, care atât ca

formă cât și ca înțeles stă în directă legătură cu romanicul „moka“ (Schallwort) dela care Wilhelm Mayer Lübke (Romänisches etim. Wörterbuch No. 5637) spune, că se derivă cuvintele romanice: lomb. venez bolopn „moka“ mutiges gerade „lomb. fa la „moka“ die „Lippen gegen jemanden aufwerfen“, die „Zunge herausstrecken“ fa di „moka“ übermäßig liebkasen“ Sp. mueca „grimasse“ etc. Din punct de vedere simantic deci derivarea lui „mocan“ dintr'un primitiv „moaka“ derivat din „moka“ este cât se poate de firească.

Dar nici din punct de vedere al formei nu găsim ceva imposibil. Romanicul moka dă românește normal moacă. Iar în românește există „moacă și moache“ a mocăi „trädeln“ de origine necunoscută¹⁾.

Neobosit rătăcitor pe drumurile țării, mocanul a fost în trecutul nostru zbuțuit urzitorul hotarului României de astăzi, întărind și consolidând unitatea noastră economică națională.

Păstorii ardeleni dela Brașov în spre apus prin Făgăraș până la Hunedoara și în Banat își mânau oile prin trecătorile munților de miazăzi pe la Timiș și Bran, Turnu-Roșu și Vulcani până la Vodiță în țara Românească, iar dela Trei-scaune prin ținutul Ciucului până sus în Maramureș; prin trecătorile Buzăului în Țara Românească și prin cele de răsărit de Ghimeș; Tulgheș și Oituz și mai cu seamă pela vama Grozăveștilor, în Moldova.

Acest mânăat al oilor se făcea din an în an în acelaș timp și în aceleași forme de către păstorii ardeleni cunoscuți în toată Peninsula Balcanică.

Mocanii în general, având o înclinare nativă pentru păstorit, și-au consacrat întreaga lor viață acestei ocupațiuni speciale, așa explicându-se faptul, că una din cele dintâi mențiunile documentare, despre românii din Ardeal

¹⁾ „Mocanii“ revista Dunărea de Dr. Pericle Papahegi.

în conexiune cu Sașii (din anul 1383) și cu Ungurii (din anul 1407) e în legătură cu niște oameni cari își pășunau oile pe teritoriul Sașilor de pe la Cristian și pe câmpiile dela Apahida. Păstoritul a fost practicat de o parte a poporului nostru încă din cele mai vechi timpuri și despre acest lucru ne putem încredința cercetând cuvintele care stau în legătură cu această ocupație. În adevăr, nu găsim nici un cuvânt esențial și indispensabil, care să nu fie de origină latină.

(va urma)

Reuniunea oierilor din Poiana-Sibiului a aranjat în seara zilei de 8 Nov. 1934, (Arh. Mihail și Gavril) o producțiune teatrală în folosul revistei „Stâna“.

Rezultatul moral și material a fost mulțumitor.

Revista „Stâna“ mulțumește Reuniunii oierilor și tuturor, care au ostenit pentru reușita producțiunii și celor, cari au luat parte la ea, asigurând în modul acesta apariția revistei, pusă în serviciul cauzei oierilor și oieritului în general.

După informațiile ce avem, oierii din toate părțile țării au semnat după puțință la Imprumutul de înzestrare a țării, făcându-și astfel datoria de buni români, dovedind astfel, că înțeleg să ajute țara atunci când face apel la ei, cari sunt cei mai curați și vechi locuitori români pe aceste meleaguri.

Toți să ne facem datoria!

Nimeni să nu dezerteze din rândurile adevăraților patrioți!

Asigurați liniștea voastră și a copiilor voștri!

Parângul

de Traian Vonica.

*Parângule cu munți frumoși,
Cu grohote și mușchiiu pe tine,
Pe poale cu brazi umbroși
Și cu izvoare cristaline!*

*Cu cerbi și căprioare
Cu cârduri, sus, de miei
Și ciopoare de mioare
Cu mândrii ciobănei*

*Ape mari din tine pornesc
In patru părți a lumii,
Când le privesc încremenesc
Brazilii, paltinii și ulmii*

*Pornește Jiul și Gilortul
In spre răsărit
Latorița și Lotrul.
Cel frumos și iubit*

*In tine urlă ursul,
Dau chiote ciobanii
Și lupul și cu ursul
Cari ar mânca cârlanii*

*Pe tine cerbul falnic
Și mândre căprioare
Saltă, rumegă sburdalnic
Cu smeura 'n spinare*

*Pe tine sunt stâni multe
Cu băcițe frumoase
Și ciobănași zeci, sute
Și herghelii comoase.*

Convocare

Onor. membrii ai Reuniunii Oierilor din comuna Poiana-Sibiului, jud. Sibiu, sunt convocați prin aceasta a lua parte la a XII-a **adunare generală ordinară**, care se va ține la 1 Ianuarie 1935, ora 4 d. a. în sala cea mare a localului Dumitru Ghișe, cu următoarea:

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea și constituirea adunării.
2. Activitatea Reuniunii în anul expirat.
3. Raport asupra membrilor noi înscriși.
4. Socolile Reuniunii pe anul expirat.
5. Bugetul pe anul 1935.
6. Raportul Cenzorilor.
7. Modificarea statutelor în sensul Statutului tip.
8. Alegerea comitetului cu mandat pe 3 ani.
9. Alegerea cenzorilor cu mandat pe 3 ani.
10. Comunicări.
11. Eventuale propuneri conform Statutului.

Înainte de masă, după Sf. Liturghie, se va oficia parastas pentru odihna sufletelor membrilor răposați ai Reuniunii.

Toți membrii Reuniunii sunt rugați a fi prezenți.

Președinte:
NICOLAE MUNTEAN

Secretar:
ILIE MUNTEAN

INFORMAȚIUNI

„Stâna“ urează cetitorilor ei și tuturor oierilor Sărbători vesele și An nou fericit, în cursul căruia oierii să progreseze mereu din toate punctele de vedere.

Comitetul Reuniunii oierilor din Poiana-Sibiului a ținut ședință în 7 Noembrie curent și s'a ocupat de următoarele chestiuni mai importante:

1. Aranjarea producțiunii teatrale în folosul revistei „Stâna“.
2. Stabilirea zilei și programului pentru a XII-a adunare ordinară generală.
3. Reglementarea datoriilor rurale și urbane.
4. Imprumutul de înzestrare.

Rugăm pe toți oierii noștri a ne aduce la cunoștință la sediul redacției orice plângere și neajuns în legătură cu oieritul. Revista „Stâna“ este a oierilor și pusă în serviciul lor.

Reuniunea oierilor din comuna Poiana-Sibiului, aranjează a 2-a zi de Crăciun o producțiune teatrală împreună cu joc. La această producțiune sunt poftiți a lua parte cât mai mulți oieri, mai ales din contunele învecinate.

Și-au achitat abonamentul la revistă pe un an, plătind costul de lei 100, următorii:

Județul Sibiu.

1. Din Poiana: Șerb Ioan 1223, Șerb Dumitru 340, Muntean Nicolae 1254, Oprean Traian 1013, Vonica Traian, Mănițiu Ioan 952, Oprean Nicolae notar, Stoian Dumitru 499, Oprean Dumitru 81, Ghișe Ion 994, Ban Dochia înv., Muntean Ștan, Bozdog Dumitru 106, Șufană Constantin 1284, Ban Gheorghe, Vonica Ilie 461, Muntean Ion 1238, Hândorean Nicolae, Comuna Poljiță Poiana, Muntean Dumitru 837, Muntean Constantin 790, Dăncilă Ilie 952, Olariu Constantin 1173, Vraciu Romul înv. dir. pens., Mănițiu Romulus, Șerb Ioan Șerban, Prodan Ion 583, Ghișe Dumitru 234, Nicoară Nicolae 1015, Dobrotă Ilie 136, Gheorghe Ion 1067, Șufană Dumitru 1200, Ghișe Ioan 959, Bâja Dumitru 877, Fântână Ion 1330, Vonica Ion 1270, Ban Aron 972, Muntean Ilie

631, Fântână Gheorghe, Beju Nicolae, Șerb Dumitru 49, Bozdog Ilie 99, Vulcan Dumitru 968, Suci Ion 12, Branga Nicolae 410, Hândorean Ion 542, Vulcan Traian, Dobrotă Ion, 624, Bâja Dumitru 911, Șufană Ion 659, Ban Nicolae 1029, Fântână Ilie 882, Dobrotă Pavel 503, Șerb Dumitru 1061, Oprean Ion 1188, Câdea Nicolae 1003, Dăncilă Ion 905, Fântână Ion 655, Bâja Constantin 573, Bâja Dumitru 934, Hândorean Gheorghe 929, Fântână Dumitru 137, Bâja Ion 431, Muntean Ion 903, Iancu Ion 574, Vonica Gheorghe 218, Vonica Ion 651, Ban Nicolaș 231, Iuga Mircea, Muntean Gheorghe 950, Vonica Ion, Ban Gheorghe 1217.

2. *Mercurea*: Georgescu Cornel avocat.

3. *Săliște*: Floașiu Dumitru profesor, Lupaș Ion.

4. *Tilișca*: Rodean Simion 299, Câmpean Ion 620.

5. *Sibiu*: Bauman Hugo medic veterinar primar, Secția Agricolă Sibiu și Camera, 10 exemplare.

6. *Rășinari*: Bucur Podariu.

Județul Hunedoara.

1. *Deva*: Sublocotenent Opreș Grațian.

Județul Vlașca:

1. *Mihai-Bravu*: Frații Muntean.

Județul Gorj:

1. *Novaci*: Comănescu Gheorghe și Deaconescu Gheorghe.

Județul Turda:

1. *Turda*: Cantor Ioachim.

Județul Severin:

1. *Ohaba-Bistra*: Muntean Vichentie (pe 1/2 an).

Județul Romanați:

1. *Caracal*: Muntean Ilie.

2. *Celei*: Florea I Diaconescu preot.

Județul Alba:

1. *Bucium-Poeni*: Gheorghe Costinaș.

Suntem convingși, că vom fi în plăcuta situație de a publica în numerile viitoare și alte nume ale sprijinatorilor revistei noastre precum tot atât de convingși, că nu va fi un singur oier, care să nu ne aboneze în însuși interesul propriu și al profesiei sale.

Reînținem rugămintea, ca toți cei ce primesc revista să ne onoreze cu costul abonamentului și să ne recomande și altora, ca astfel să putem ajunge în mâinile tuturor oierilor și sprijinatorilor lor.